

ДІЯЛЬНІСТЬ ІДЕОЛОГІЧНИХ ОРГАНІВ РСЧА З ВИКОРИСТАННЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ З МЕТОЮ ЗДІЙСНЕННЯ НИМИ АГІТАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКОЇ РОБОТИ СЕРЕД ВІЙСЬК ПРОТИВНИКА

У статті проаналізовано один із аспектів діяльності ідеологічних органів РСЧА. На підставі вивчення архівних документів розглядаються питання реалізації одного із важливих заходів діяльності ідеологічних органів РСЧА – роботи з полоненими та використання їх для мотивування інших військовослужбовців противника здаватися до полону. Фахівцями політуправління враховувались ті факти, що недовіра до російського полону у військах противника мала сталий характер і насаджувалась унаслідок систематичних пропагандистських заходів з боку німецького командування. Донесення інформації про російський полон як єдиний засіб залишитись живим і після закінчення війни повернутись додому вимагало використання сил та засобів для організації суто специфічного виду діяльності. Передбачалося використання комплексу заходів, таких як відбір полонених, схилення їх до співпраці, підготовка до проведення агітаційно-пропагандистських заходів та організація переправлення назад у їх частини із агітаційними матеріалами та листами з метою розповсюдження інформації про нормальні умови російського полону, організації переходу інших вояків та здійснення дезінформації. Розкладання особового складу ворога із використанням підготовлених військовополонених призводило до здійснення інформаційно-психологічного впливу, що призводило до зниження рівня бойової готовності та припинення збройної боротьби взагалі.

Ключові слова: Друга світова війна, агітаційно-пропагандистські заходи, інформаційно-психологічний вплив, військовополонені, ідеологічна діяльність, політичні органи РСЧА.

Павловська Світлана Володимирівна, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил), Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ.

© Павловська С.В., 2017

Постановка проблеми та її актуальність. Досвід Другої світової війни став прикладом апробації потужних ідеологічних механізмів як з боку Німеччини, так із боку СРСР. Використання невоєнних способів знешкодження противника було не менш важливим разом із збройною боротьбою. Одразу після приєднання до СРСР територій згідно з Пактом Молотова–Ріббентропа завдання щодо насадження нової системи суспільно-політичних цінностей були покладені на армійські ідеологічні структури. Еволюція методології використання агітаційно-пропагандистських заходів щодо ставлення до населення окупованих територій, а згодом щодо ставлення до особового складу військ противника відбувалась надзвичайно швидко. Потужний досвід діяльності ідеологічних органів РСЧА у подальшому вдосконалювався і продовжував використовуватись у післявоєнний час, він досліджувався істориками з метою з'ясування ефективності використання відомих форм і методів агітаційно-пропагандистської діяльності у локальних конфліктах другої половини минуло століття.

Метою статті є узагальнення на підставі архівних даних досвіду використання ідеологічними органами РСЧА методу інформаційно-психологічного впливу на особовий склад військ противника, який передбачає пряму комунікацію, що мотивує до здачі у полон та припинення збройної боротьби. Цей метод передбачав використання військовополонених як джерело інформації про нормальні умови утримання у російському полоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агітаційно-пропагандистські заходи ідеологічних органів РСЧА з моменту підписання Пакта Молотова–Ріббентропа у 1939 р. мали плановий характер та спеціалізацію відповідно до напрямів діяльності.

Найбільш характерними способами здійснення інформаційно-психологічного впливу на ворога були такі, як виготовлення та розповсюдження листівок, так звана «усна пропаганда», тобто систематичне оголошення усних

текстів із відповідним змістом і зверненнями до особового складу ворога через звукопідсилювальні установки, а також діяльність Національного Комітету «Вільна Німеччина». Діяльність останнього мала специфічний характер, оскільки у роботі із ворожими військами були задіяні полонені-антифашисти. Виготовлення листівок, видавництво друкованої продукції Національного Комітету «Вільна Німеччина», звернення через звукопідсилювальні установки здійснювались від імені полонених німецьких військових, імена яких були відомі більшості вояків.

Тож робота у напрямі організації інформаційно-психологічного впливу на особовий склад противника організовувалась у двох напрямках – від імені Червоної Армії та від імені Національного Комітету «Вільна Німеччина». Довіра до останнього була значно вищою, адже до діючих вояків звертались знайомі їм особи, що знаходились у полоні і заперечували насаджену нацистською пропагандою інформацію про нетерпимість до полонених гітлерівців із боку РСЧА. Ступінь довіри до такої інформації був значно більшим, і цей факт спонукав ідеологічні органи Червоної Армії удосконалювати шляхи використання полонених з метою морального розкладання військ противника. Йдеться про переправлення військово-полонених назад до їх частин після проведеної з ними роботи.

Успішність у переважній більшості дій з відбору військовополонених, які погоджувались співпрацювати і виконувати поставлені перед ними завдання у тилу ворога, сприяла переведенню цього виду діяльності ідеологічних органів РСЧА з режиму спонтанності до систематичної роботи із чітко визначеними етапами. Фахівці політвідділів і політуправлінь разом із розвідкою займались вивченням військовополонених і відбором їх для підготовки з метою переправлення за лінію фронту.

Систематична робота ідеологічних органів РСЧА щодо переправлення військовополонених назад до їх частин з метою проведення агітаційно-пропагандистських заходів

серед особового складу противника почалася з кінця вересня 1943 року. Перший серйозний досвід переправлення було здійснено у 60-й армії наприкінці листопада 1943 року. На підставі цього досвіду було враховано результати, а також позитивні та негативні сторони в організації переправлення. Впродовж місяця достатньо швидко вивчено та опрацьовано всю набуту інформацію, тому що вже наприкінці грудня відпрацьовані конкретні рекомендації щодо подальшого переправлення полонених з організацією технічної сторони справи. Цю інформацію ми можемо почерпнути із спеціальних донесень керівників політуправлінь армій.

Вже у лютому 1944 року політуправліннями трьох армій – 27, 60, 13 було переправлено відповідно підготовлених 107 військовополонених назад у їх частини. Після виконання завдань повернувся 31 чоловік [1].

У Довідці Політуправління 1-го Українського Фронту про роботу щодо підготовки та переправлення військовополонених назад до їх частин від 16 лютого 1944 р. на ім'я Секретаря ЦК КП(б)У тов. Хрущова М.С. визначено мету переправлення військовополонених до їх частин:

організація переходу німецьких солдатів та офіцерів у полон Червоної Армії;

розповсюдження агітаційної літератури, якою забезпечувались військовополонені, що переходили лінію фронту назад до своїх частин;

переправлення листів військовополонених своїм товаришам у частини та рідним до Німеччини через ворожу польову пошту;

вивчення політико-морального стану противника;

розповсюдження ідей Національного Комітету «Вільна Німеччина» [1].

Робота з відбору проводилась як серед перебіжчиків, так серед захоплених у полон. За короткий термін необхідно було схилити кандидата до співпраці, провести з ним роботу щодо підготовки до виконання вищезазначених завдань і якнайшвидше відправити назад до частин

із агітаційною продукцією та листами. Короткі терміни на відбір, підготовку та переправлення обумовлювались постійними бойовими діями та просуванням фронту на схід. Організація всіх етапів роботи з військовополоненими спрямовувалась на те, щоб переправлені встигли потрапити у свої ж частини.

Переправлення спеціально підготовлених військовополонених відбувалось відповідно до двох напрямів. Перший – від імені Червоної Армії, другий – від імені «Національного Комітету «Вільна Німеччина» та «Союзу німецьких офіцерів». Змішування було недопустимим. У першому випадку із військовополоненими проводили роботу фахівці 7 відділу. У другому випадку військовополонених інструктували уповноважені або довірені особи Національного Комітету «Вільна Німеччина» під контролем фахівця 7 відділу політичного управління армії.

Для переправлення військовополонених використовувались декілька способів виконання поставлених перед ними задач.

Перший спосіб передбачав переправлення на короткий термін у передові частини противника з обов'язковим поверненням після виконання завдання. У даному випадку перед військовополоненим, якого переправляли, визначались наступні задачі:

- агітація за перехід у полон до Червоної Армії;
- розповсюдження листівок;
- відправка через польову пошту листів військовополонених своїм родичам у Німеччину;
- розповсюдження ідей Національного Комітету «Вільна Німеччина» та роздача літератури;
- відправка листів уповноважених Національного Комітету «Вільна Німеччина» командирам окремих німецьких частин;
- розсилка через польову пошту листів німецьких солдат та офіцерів на Батьківщину з викриттям брехні гітлерівського командування про радянський полон [2].

Крім того, в умовах надання противником сильного опору підготовлені для переправлення військовополонені повинні були закидати дезінформацію. Саме такий випадок згадується у Довідці 7 відділу Політуправління 1-го Українського фронту від 5 березня 1944 р. на ім'я Секретаря ЦК КП(б)У тов. Хрущова М.С.: «В ніч на 7 січня переправлено на опорний пункт противника на залізничній станції військовополоненого 2 роти 691 батальйону Йозефа Цимнахера. Напередодні з ним були проведені бесіди про Національний Комітет «Вільна Німеччина». Йому було надано можливість ознайомитись із літературою, яка видається Національним Комітетом «Вільна Німеччина». Після цього військовополонений погодився повернутися до частини і розповісти правду про російський полон. Перед ним було визначено такі завдання.

1. Розповісти правду про російський полон.
2. Привести до російського полону німецьких вояків.
3. З огляду на той факт, що противник здійснює сильний супротив у районі залізничної станції, полонений повинен був розповісти воякам про те, що росіяни мають більші сили.

Під час переправлення військовополоненого Цимнахера противник вів сильний вогонь. У спостерігачів за ходом переправлення склалося враження, що він загинув. Під час пошуків та підходу до дзоту штурмової групи, тіло переправленого не було знайдено. Коли наші частини оволоділи містом Сарни, було взято у полон групу солдат і офіцерів. Серед них був один, який свідчив про наступне. «4 січня я разом із своєю ротою (всього там було 60 чоловік) знаходились в одному з пунктів залізничної станції неподалік від Сарн. Ми почули голос: «Друзі не стріляйте!». Це повторилося декілька разів. Лейтенант із солдатом вийшли назустріч і дали команду: «Руки вгору!». Із темряви з'явився силует із піднятими руками. Як потім з'ясувалося, це був солдат Йозеф Цимнахер. Командир роти допитував пораненого Цимнахера у присутності

15 солдатів. Цимнахер постійно говорив одне й те ж. Він був поранений, відстав від своєї частини і зараз пробирається до своїх. Він повідомив, що прийшов із селища, де бачив багато-багато росіян. Командир роти капітан Блеес одразу ж зателефонував до гарнізону у м. Сарни і повідомив інформацію про потужні сили росіян, вимагаючи дати йому дозвіл відступати. Після цього пораненого Цимнахера евакуювали у тил». Далі цей полонений повідомив: «Інформація Цимнахера викликала велику паніку у гарнізоні опорного пункту. Солдати почали лаятись, вони говорили, що їх кинули на вірну смерть, що вони не вистоять проти великих сил росіян. Командир роти знов почав телефонувати до гарнізону у місто, через деякий час він отримав наказ відступати». На світанку німці залишили опорний пункт, що значно полегшило нашим військам оволодіти м. Сарни» [3].

За свідченнями організатора 2 групи вояків, які добровільно здалися до полону, солдата 5 роти 505 піхотного полку Алоїза Іссі: «До 24 січня цього року я був впевненим, що полону в Росії немає. Про катування полонених ми часто читали в газетах. 24 січня о 5-й ранку до нашої роти прийшло два чоловіки. Одного з них я пізнав. Я з ним служив. Вигляд у нього не був підтягнутим, але виглядав він добре. Він розповів, що 5 днів перебував у російському полоні, що там не розстрілюють, а непогано годують. Він роздав нам листівки «Маніфест Національного комітету «Вільна Німеччина». Під час бесіди присутніми були чоловік 25 солдатів. Командир відділення унтер-офіцер Брак сказав: «Виходить, що у росіян надлишок полонених. Вони беруть до полону так багато, що відпускають на волю» [4]. Такий цікавий висновок зробив офіцер, який був впевнений у неможливості існування російського полону, та листівки від імені німецьких полонених разом із оповіддю прибулого із російського полону примусили змінити свою точку зору.

Другий спосіб переправлення військовополонених від командування Червоної Армії на тривалий термін передбачав також організацію групового переходу німецьких солдатів та офіцерів до радянського полону. Ті ж військовополонені, які переправлялися від імені Національного Комітету «Вільна Німеччина», діяли у своїх частинах від імені зазначеної організації та займались підготовкою групового переходу саме до Національного Комітету «Вільна Німеччина».

Третій спосіб діяльності у тилу переправлених військовополонених передбачав виконання специфічних завдань. Військовополонені після відповідної роботи з ними з боку фахівців ідеологічних органів РСЧА окрім перелічених задач повинні були займатися розкладанням тилових гарнізонів і військ, які переміщувались на фронт по комунікаціях.

На початку січня 1944 року діяльність з переправлення полонених почала здійснюватись у всіх арміях. Для цього було виділено відповідний персонал, транспорт, фонди, продовольство, обмундирування, облаштовані спеціальні пункти переправлення. Відпрацьовувались легенди для переходу фронтової смуги, були випадки, коли військовополонених з цією метою використовували по декілька разів. Так, в Інформаційному зведенні 7-го відділу 1-го Українського фронту № 249 за 28 травня 1944 року наводиться наступна інформація стосовно переправлення підготовлених військовополонених у розташування ворога: «В ніч на 25 травня у розташування 379 піхотної дивізії висунулося три військовополонених, які пройшли спеціальну підготовку на армійських пунктах переправлення військовополонених. Один з них унтер-офіцер Шпейер раніше двічі перетинав лінію фронту і виконував усі поставлені перед ним завдання. Усі троє мали форму зв'язківців-артилеристів і були озброєні автоматами з карабінами. Вони повинні були виконувати завдання під виглядом зв'язківців, які ремонтують

пошкодження лінії. Перед ними були визначені завдання розповсюдження літератури Національного Комітету «Вільна Німеччина», відправлення через німецьку польову пошту листів військовополонених про життя у полоні і організація переходу групи їх товаришів на бік Національного Комітету «Вільна Німеччина» [5].

Загалом, за час з 15.10.1943 р. по 1.02.1944 р. було переправлено назад у частини противника більше 80 солдатів-антифашистів. З них зафіксовано такими, що повернулися, 23 чоловіки, які привели з собою ще 86 солдатів-антифашистів.

А у щоденному інформаційному зведенні вже за 2 травня 1944 року наводяться такі дані: «У 18-й армії загальна кількість переправлених військовополонених назад у свої частини з метою розкладання угорських вояків та агітацією їх до здачі у полон станом на 30 квітня становить 35 чоловік. Отримані додаткові дані про повернення 15 раніше переправлених, які привели із собою 140 солдатів. З них 120 приведені 13-го і 20 приведено двома раніше переправленими, які повернулися пізніше» [6].

Керівництва Політуправлінь армій 1-го Українського фронту розуміло, що неможливо повністю контролювати результати переправлення. Під час планування вони не можуть бути враховані з огляду на безперервні воєнні дії і просування військ Червоної Армії. Саме з цієї причини переправлені полонені могли повернутися на другі ділянки фронту та навіть на інші фронти.

Військовими радами армій прийнято рішення про ефективність даного виду діяльності. Після вивчення та узагальнення досвіду щодо налагодження системи переправлення військовополонених назад до їх частин з метою морального розкладення військ ворога, відповідно до цього відпрацьовано та надано конкретні вказівки командирам частин.

Головні труднощі у цій діяльності – косність деяких політорганів, боязнь політпрацівників піти на ризик у цій

справі. І головним є те, що у багатьох місцях поводження із полоненими таке, що виключає можливість їх використання у даному напрямі (полонених б'ють та роздягають). Цю ситуацію підтверджують показання солдата 1 роти 284 полку 95 дивізії Вальтера Галлера: «Якщо постає питання переходу до полону, солдати надають перевагу бігти до англо-американського полону, а не до росіян. Брат мого товариша по взводу з причини поганого харчування втік з російського полону. Двічі його ловили та били. Але він все одно втік і зараз знов воює у німецькій армії» [7].

У Військову раду фронту внесені пропозиції щодо усунення перешкод як важливий захід забезпечення даного виду діяльності.

Ефективність цього виду діяльності ідеологічних органів РСЧА не залишилась поза увагою німецького командування, про що свідчать документи. Одним із них є таємне донесення розвідвідділу однієї із німецьких дивізій, датоване 7 лютим 1944 року. Тобто, у січні цього року активізувалась робота ідеологічних органів РСЧА із військовополоненими щодо їх переправлення через лінію фронту, а у лютому німецьке командування на місцях отримує рекомендації щодо заходів протидії.

У документі відзначається про те, що у все більших масштабах «Совети» використовують німецьких військовополонених для пропаганди з метою розкладання фронту та тилу. На підставі допитів вояків, які повернулися із радянського полону, німецькі розвідники сформулювали методи діяльності у цьому напрямі ідеологічних органів РСЧА:

1. Полонених, які відібрані до виконання цього виду діяльності, добре годують і з ними «прекрасно» поводяться.
2. З цією категорією полонених працюють із використанням докладів і пропагандистських документів.
3. Після цього групами по 2–5 чоловік переправляють через лінію фронту.

4. Головне завдання у тилу – розповісти про добре поведження із полоненими у радянському полоні [8].

У своїх рекомендаціях німці звертають увагу на те, що останнє завдання не висловлюється у відкритій та прямій формі перед кандидатами для переправлення. Гітлерівці підмічають тонкощі організації інформаційно-психологічного впливу. Адже полонені, які повернулися до своїх частин, будуть самі розповідати, як з ними особисто і з тими, з ким вони спілкувались, поводитись добре у радянському полоні. Ступінь довіри до таких переживань з боку слухачів доволі високий. Німецьке командування погоджується із тією думкою, що звичайний солдат не зможе розпізнати «пропагандистський трюк більшовиків» [8] і у нього сформується невірне уявлення про реальний стан речей у радянському полоні. Тож бажана мета буде досягнута.

Гітлерівці вважають цей вид діяльності ідеологічних органів РСЧА новим методом пропаганди та оцінюють як надзвичайно небезпечний і якому треба протистояти. Виходячи з цього на рівні командирів взводів наказано здійснювати наступне:

1. Командири взводів повинні дбати про те, щоб солдати, які повертаються із російського полону, були негайно ізольовані від іншої маси вояків та були терміново направлені до тилу.

2. Про кожного вояка, який повернувся з російського полону, негайно повідомляти у розвідвідділ штабу дивізію. Направлення його до тилу здійснюється за узгодження з розвідвідділом.

3. Солдатів, які повернулися, приймати по-дружньому, але непомітно відокремлювати від основної маси вояків.

4. Листи інших військовополонених та інші пропагандистські матеріали відбирати [9].

У даному контексті вимог звертає на себе увагу особливість обережного, майже непомітного поведження з переправленими у тил полоненими. З одного боку, всім відомо про те, що він повернувся із ворожого полону, і дії

командування повинні бути адекватними і миттєвими, аби одразу ізолювати поверненця. З іншого боку, обережність і непомітність у діях до даної категорії вояків говорить про застереження щодо небезпеки їх впливу на особовий склад. Це можна пояснити припущенням про те, що швидкі дії щодо ізоляції полонених, які перетнули лінію фронту, можуть викликати в особового складу підозру у бажанні командування зупинити правдиве інформування, а успішні наступальні дії Червоної Армії були найкращим підґрунтям для формування ступеня довіри до агітатора переходу у російський полон. У цьому випадку була надія залишитись живим і повернутися після війни додому. Крім того, воєнні успіхи червоноармійців зароджували сумніви і в офіцерства гітлерівських військ, особливо не німців, які мали великий сумнів щодо перемоги Німеччини у війні. У багатьох випадках і вони ставали цільовою аудиторією для агітаторів за припинення збройної боротьби та перехід у російський полон. Незаперечним є той факт, що для німецького командування ця категорія переправлених назад до своїх частин військовополонених становила небезпеку.

Таким чином, командування ідеологічних органів РСЧА під час бойових дій, здійснюючи інформаційно-психологічний вплив на особовий склад противника, надавало перевагу традиційним агітаційно-пропагандистським заходам. Цей вид діяльності мав плановий характер з обов'язковим аналізом і врахуванням недоліків в організації роботи.

З переходом стратегічної ініціативи до РСЧА виникла все більша необхідність деморалізації особового складу противника і примушення його припиняти збройну боротьбу.

З рівня спонтанних дій, розрахованих на можливу результативність, робота у цьому напрямі наприкінці 1943 року почала набувати ознак системної діяльності із чіткими складовими, елементами забезпечення та визначеним алгоритмом дій.

Робота з відбору, підготовки, переправлення, спостереження та аналізу результатів покладалась на 7 відділи політуправління армій та розвідку.

Робота із військовополоненими в якості агітаторів за радянський полон приносила свої результати і набувала ефективності з огляду на той факт, що ступінь довіри до полонених-антифашистів з боку гітлерівців був достатньо високим.

Вагому роль відігравали колабораціоністські структури, такі, як Національний Комітет «Вільна Німеччина», «Союз офіцерів», ступінь довіри до яких був незаперечно високий і робота із військами противника від імені гітлерівських вояків-антифашистів була виділена в окремий напрям діяльності.

Використання цього методу здійснення інформаційно-психологічного впливу на особовий склад ворога було лише однією складовою поміж іншими і набуло своєї ваги з об'єктивних причин, починаючи з кінця 1943 року, коли успішні дії Червоної Армії вселяли невпевненість у перемозі серед особового складу військ противника.

Враховуючи той факт, що діяльність ідеологічних органів РСЧА відбувалася під час постійної бойової активності і переміщення лінії фронту, забезпечення кожної ланки у відборі, підготовці, переправленні, контролі, аналізі та врахуванні недоліків, є підстави стверджувати про окрему спеціалізацію і підготовку фахівців для даного виду діяльності.

Німецьке командування розуміло ступінь небезпеки подібної форми деморалізації гітлерівців. Діяльність РСЧА по роботі із військовополоненими ретельно вивчалась, на місця відправлялись накази та рекомендації з приводу того, як убезпечити особовий склад від деструктивного для нього впливу. Але відповідно до того, як швидко змінювалась лінія фронту щодо звільнення Червоною Армією окупованої території, утримувати особовий склад від припинення збройної боротьби та переходу у російський полон німецькому командуванню ставало все важче.

Досвід організації ідеологічної діяльності у цьому напрямі під час Другої світової війни є актуальним і сьогодні для збройних сил будь-якої країни у протистоянні з противником. Деморалізація і виведення із стану бойової готовності особового складу ворога є важливим елементом у зменшенні застосування сил і мінімізації втрат. Сучасні технології, пов'язані із використанням Інтернету і мобільних пристроїв, стають неефективними у разі відсутності електрики чи мережі. Навіть за наявності останніх ворожі засоби РЕБ відіграють свою роль у припиненні надходження інформації саме завдяки девайсам. Тож досвід знешкодження ворога невоєнним способом, апробований у Другій світовій війні, завжди буде актуальним з огляду на постійну можливість використання прямої комунікації.

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 1, оп. 23, сп. 969, арк. 12.
2. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, сп. 969, арк. 2.
3. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, сп. 969, арк. 12-13.
4. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, сп. 969, арк. 2.
5. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, сп. 972, арк. 89.
6. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, сп. 973, арк. 151.
7. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, сп. 978, арк. 50.
8. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, сп. 969, арк. 18.
9. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, сп. 969, арк. 18.

Надійшла до редколегії 07.02.2017 р.

Рецензент: *Л.Ю. Пятльована*, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри світової історії нового і новітнього часу, Український католицький університет, м. Львів.

Павловская С.В.
**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИДЕОЛОГИЧЕСКИХ ОРГАНОВ РККА ПО
ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ВОЕННОПЛЕННЫХ С ЦЕЛЬЮ
ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ НИМИ АГИТАЦИОННО-
ПРОПАГАНДИСТСКОЙ РАБОТЫ СРЕДИ ВОЙСК
ПРОТИВНИКА**

В статье проанализирован один из аспектов деятельности идеологических органов РККА – работа с пленными с целью использования их для мотивирования других военнослужащих противника прекращать вооруженную борьбу и сдаваться в плен. Специалистами политуправлений РККА учитывался факт недоверия по отношению к русскому плену среди личного состава войск противника. Эта психологическая установка насаждалась в результате систематических пропагандистских мероприятий со стороны немецкого командования. Донесение информации о российском плене как единственном способе остаться в живых и после окончания войны вернуться домой требовало использования сил и средств для организации сугубо специфического вида деятельности. Данный комплекс мероприятий предусматривал отбор пленных, склонение их к сотрудничеству, идеологическую обработку и подготовку к забросу обратно в их части с целью проведения агитационно-пропагандистских мероприятий, а также организации сдачи в плен других военнослужащих. Моральное разложение личного состава врага с использованием специально подготовленных военнопленных осуществлялось за счет информационно-психологического воздействия, следствием чего были снижение уровня боевой готовности и прекращение вооруженной борьбы в целом.

Ключевые слова: Вторая мировая война, агитационно-пропагандистские мероприятия, информационно-психологическое влияние, военнопленные, идеологическая работа, политические органы РККА.

Pavlovskaya S.

ACTIVITIES OF RED ARMY IDEOLOGICAL BODIES ON THE USE OF PRISONERS OF WAR FOR EXERCISE OF ADVOCACY WORK AMONG ENEMY TROOPS

The article analyzes one of the aspects of the activity of ideological organs of the Red Army – the work of prisoners of war in order to use them to motivate other soldiers of the enemy to stop the armed struggle and surrender. Specialists of the political administrations of the Red Army, taken into account the fact of confidence in relation to the Russian captivity among the personnel of the enemy troops. This psychological setting implanted as a result of systematic propaganda on the part of the German command. The report of information about Russian captive as the only way to stay alive after the war back home required the use of forces and means for the organization of purely specific activity. This set of measures provided for the selection of prisoners, inducing them to cooperate, indoctrination and preparation to have thrown back into their part to carry out agitation and propaganda activities, as well as the organization of surrender other soldiers. Moral degradation enemy personnel using specially trained prisoners of war carried out by the information and psychological impact, resulting in a decrease were the operational readiness and the cessation of armed struggle as a whole.

Keywords: The Second World War, agitation, propaganda, information and psychological impact, prisoners of war, ideological work, political control of the Red Army.